

117
אלהים עזר לי

DISSERTATIO ACADEMICA

DE

HODIERNO
STATU ECCLESIAE
ARMENORUM.

QUAM,

Suffragante Ampliff. Senat. Philos.

Ill. Lycei Upsaliensis

SUB PRAESIDIO

Max. Rever. & Celeb. VIRI

Dn. OLAVI CELSII,

S. S. Theol. Doct. & L. O. Prof.

Reg. & Ord.

Publico examini subjicit

LAURENTIUS STIERNER,

NERICIUS.

Die 17. Sept. An. MDCCXXVI.

In Auditorio Gustaviano Majori,

Horis ante meridiem solitis.

UPSALIAE, Literis WERNERIANIS.

S:Æ N:Æ M:TIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo in Christo
PATRI ac DOMINO
DN. DANIELI
NORDLIND,
S. S. Theol. DOCTORI
Celeberrimo,

Inclutæ Diœceseos Stregnesensis
EPISCOPO
Eminentissimo,

Consistorii PRÆSIDI
Gravissimo,
Regii Gymnafii Scholarumque
EPHORO
Adcuratissimo,

MÆCENATI MAXIMO.

H *Asitan*, an levidense
hoc, de PRÆSENTI
ECCLESIAE ARMENO-
RUM STATU specimen,
Tibi, REVERENDISSIME EPI-
SCOPE, offerre audeam, animum
addit ille Tuus, quo Camenarum alu-
mnos complecteris, insignis plane &
nunquam satis deprædicandus favor.
Hasce igitur studiorum meorum primi-
tias, nullo licet pretio commendabiles,
ut serena, MÆCENAS MAXIME,
fronte adspicias, etiam atque etiam ro-
go & obtestor. Me insuper ad aras
Tux benignitatis submissa animi vene-
ratione tendentem, gratia & favore
Tuo refocilles, humillimus contendo.
Ego vicissim pro perenni Tua incolumi-
tate, vota, quo ad vixero, nunquam
non fundam calidissima.

REVERENDISSIMI
NOMINIS TUI

cultor devotissimus
LAUR. STIERNER.

Admod. Rev. atque Præclarissimo VIRO,
Mag. J O H A N N I
B R O L I N G,

S. S. Theol. *Lectori* Prim. in Gymn.
Stregnes. Dexterrimo, *Pastori* & *Præ-*
pos. in Sessò meritissimo.

Admod. Rev. ac Præclarissimo VIRO,
Mag. I N G E L L O
H E L S T A D I O,

Hist. & Phil. Moral. *Lectori* Adcu-
ratissimo.

Plur. Rev. atque Præclarissimo VIRO,
Mag. J O N Æ
W I D M A R K,

Pastori in Skyllersta meri-
tissimo.

Patronis, Promotoribus & Fau-
nerabunda mente

Præsentibus hæc primitias Academicas,
collata beneficia, cum voto omnigenæ pro-

Admod. Plurimumq; Rever.

cultor obser.

L A U R.

Admod. Rev. & Præclarissimo VIRO,
MAG. S A M U E L I
F A B R I C I O,

S. S. Theologiæ Lectori Laudatissimo, Pastori & Præposito in Aspò dignissimo.

Admod. Rev. atque Præclarissimo VIRO,
MAG. S I M O N I
K I E M P E,

Græc. Ling. Lectori dexter-rimo.

Plur. Rev. & Clarissimo VIRO,
Dn. O L A V O
S T A K E,

Scholæ, quæ in Ladugårdsland. Holm. est Rectori dignissimo.

toribus exoptatissimis, pia & ve-jugiter colendis,

in tesseram grati animi, ob plurima in se speritatis calidissimo, offert & consecrat,

Nominum Vestrorum

tantissimis
STIERNER

Til Kongl. Slots Magazins
Profwiantmästaren
I STOCKHOLM,
Den Åreborne och Högachtade
HERRN/
Hr. NILES ÅREKSTEN/
Gunstige Gynnare.

Du lär naturfäns lins / som medfödt hos oss
lyser /

Och finnes hos en hwar / i hiertat man thet hyser /
At wälgjort prisas bör / och ej af stummer mun
Förtigas / glömmas bort i glömskans mörka grun.

An mer / thet lärer oss / at likt mot likt bör swära /
At tack och wälgjörd tjenst / af lika wikt bör wara :
Thet förre / utan brott / ej tol dispensation,
Thet andra mål / i brist / god fulgjör intention.

Lag thesfor' gunstigt upp / min Herr Patron, jag beder /
Thet lilla Snilles prof / jag up nu offrar Eder /
Til wördsam minnesbild / af allt margsalligt godt /
Er godhet wisat mig / stänckt gifwit utan mått.

Så länge jag är till / skall slikt af mig ej glömmas /
Med stäligt loford ut at foras och berömmas ;
Men att Er godhets wikt / är mig för tung och swår /
Med jämnwikt wäga upp / wet jag god uhrsäckt sår.

I hen höga Himlens Gud / gif hwad af Er kan önskas /
Wälsignte wärdnad Er / at städse må I grönskas /
Förnögd der hwar I å / förnögd i Ert bo /
Men sist bland Helgon all / befrön med ewig ro !
LAUR. STIERNER.

I. N. 7.

§. I.

Aciem, quam ho-
die præfert Ecclesia
Armenorum, im-
præsentiarum divi-
na adfulgente gra-
tia, contemplaturi,

missis præfationis ambagibus, hoc
statim dictum volumus, nationem
illam, ipsis statuentibus Armenis, per
Apostolos, Bartholomæum & Thad-
dæum, eorumque discipulos, Ad-
dæum, Uëski & reliquos, magnam
partem ad religionem Christianam
converlam esse *a*): unde sic Nier-

A les

*a) ex Agathangelo, in historia con-
vers. Armenor. & vitarum Gregorii, re-
gumque ουγχορων Armenorum ac Per-*

ses Clajensis, Patriarcha Armenor.
Catholicus:

*Qui Apostoli Thaddaeum ad illum regem
miserunt,*

*Juxta id quod ipse Christus promiserat.
Iste cum in urbem Orham venisset,
Abgarum a langvoribus & doloribus sa-
navit,*

Et in fide confirmavit, &c. b).

His vero sub Sanatrugore rege marty-
rio coronatis, ad pristinam idololatri-
am relapsa, & post ducentos demum
& sex annos universa, a S. Savorich,
nobis Gregorio, ad salutarem fidem
reducta est. Occasionem feliciter
renovandæ conversionis, dedisse
fertur metamorphosis regis ipsorum
Tiridatis, qui cum Gregorium tri-
stissimo profundissimoque addixisset
carceri, & post tredecim inde
annos

*sarum; Mose Chorenensi, in Histor.
Armena. p. 184 Galano, ex Histo Arme-
no anonymo c. I. & II. prolixè probari
asserit Schröderus, in Thes. ling. Arm. p.
249. b) in lib. Hisus Uërdi p. 442.*

annos, ad preces sororis suæ *Castrovitugt*, magnatumque intercessionem, libertatem Gregorii postulantium, cor suum instar Pharaonis indurasset, sub venatione quadam, ipse in porcellum, comites vero ejus in lupos anthropophagos transformati sunt. Populus hinc terrore perculsus, Gregorium e carcere eductum, multis sollicitaverere precibus, ut sua apud DEum intercessione, regem ejusq; comites, tam manifesta Numinis pœna afflictos, in pristinum statum restituendos curaret: quo facto, Christianam fidem omnes in universum amplexi sunt c). Inde Armenia, quot bellis laceffita, quot hæresibus ac hæresiarchis impetita, quot ærumnis in hunc usque diem ab infidelibus pressa, & tantum non oppressa fuerit; reges tamen suos habuit, Major quidem Armenia ad V. Minor.

A 2

ve-

c) *Ricaut Histoire de l'estat present de l'Eglise Armenienne pag. 295. & 396. Clem. Galanus in Hist. Armen.*

vero ad XIV usque, a nato Christo, seculum, religionis ac regionis suæ vindicatores fortissimos: Patriarchas, Episcopos, Doctores, & Christianæ fidei antesignanos & defensores progenuit acerrimos, martyres constantissimos; qui scripturam sacram in vernaculam linguam transferendo, rerum sacrarum cognitione gentem suam instruxerunt, imbuerunt. Quid vero hodie sentiant, circa primarios fidei articulos, & jure ne an injuria hætenus accusati fuerint detestandæ illius Monophysitarum hæreseos, specimen hocce Academicum, adductum recentiorum Scriptorum, quantum ingenii vires concesserint, explanabit. In antecessum autem, Tuum B. L. favorem imploro, velis pro ea, qua Musarum cultores nunquam non amplecteris humanitate, innoxios meos conatus in meliorem partem interpretari.

§. II.

Cum nemini obscurum esse queat, quid frons Dissertationis nostræ intendat, enodationi singularem in ea comparentium vocum inhærere, ceu rei imperatæ brevitati haut conducenti, super sedemus. De Armenis autem, qui a Rege & conditore gentis suæ *Haik*, olim *Haikani d)*, nunc *Turfs Bokegis* dicti *e)*, hoc duntaxat generatim observatum volumus, ab ipsa Armenia, regione Asiæ, quam inhabitant, nomen sortitos esse; unde mercaturæ ergo, cui solícite admodum operam dant, per varias terræ plagas sese diffundunt. Nam præter Armeniam, non pauci illorum vivunt in *Mesopotamia*, ut *Nisibi*, *Mausilæ*, & in suburb. *Karæ f)* in *Perside*, *Tzulfæ g)* in *Syria*; *Alepi h)*,

A 3

in

d) Schröd l. c. pag. 13. & 14. *e)* Ricaut. l. c. p. 383. *f)* Dapp. in sua Asia pag. 9. 3. & 11. *g)* Dapp. Tom. I. p. 28. & 71. *Olear. itiner. Pers. p. 279.*
h) Dapp. p. 142.

in *Cilicia*, Sifii, Adæ, & Maræ circa Tarsum *i*), in omnibus ferme urbibus imperii Ottomannici, puta Prusiæ, Angoræ, Trapezunti, Alexandriæ, Cairi, Constantinopoli, & Caphæ *k*). Quin & numero non exiguo reperiuntur in Italia, it. Anglia, Belgio Fœderato, Lithuania, & Polonia *l*), ut & in urbibus Palestinæ, & alibi, ubi prout in eos fuerit indulgentia summorum imperantium, templa & capellæ, heic plura, ibi pauciora habent. Per Turcicum imperium, cui per Selim I. An. MDXV. subiecti, sat libertatis ipsis conciliarunt præclara majorum in Muhammedem merita, cui privato adhuc, quidam ex ordine Cleri Armenorum, honores illos prædixisse fertur, ad quos postea evectus est: hinc cum a Pseudo-Propheta, singulari quodam privilegio

i) Gothofred. in Arch. Cosm. lib. 2. p. 27. *k*) idem l. c. *l*) D. D. Benzels Hist. Eccles. pag. m. 375.

vilegio, affectibus successorum essent commendati, plus ipsis, quam ullis aliis Christianorum, a Turcis indulgetur *m*). Nec qui Persis subjacent, multo rigidius habentur; soluto enim regi tributo anniversario, ipsorum, æque ac suorum civium tutelam agere, suarum esse, partium existimat. Igitur, ne quid injuriæ invicem patiantur, caput & gubernatorem illis constituit, quem *kelonter* dicunt, lites & controversias, si quæ inter eos exortæ fuerint, regia prorsus auctoritate diremturum *n*). Unde Tzulfæ plurimæ habent capellas, unum Archiepiscopum; plures vero Episcopos & monachos.

§. III.

Antequam longius progredimur, Confessionem fidei, quam circa primaria doctrinæ Christianæ

A 4 capita,

m) Hornbekii summ. Controv. pag. 83.

n) Jean Baptist. Tavernier voyages en Perse, lib. 4. pag. 468. & 469.

capita, hodie tenent Armeni, exponamus necessū est. Sunt enim in Ecclesiis eorum, non tantum symbola, quæ illis nobiscum communia sunt, utpote Apostolicum, Nicænum, cui Constantinopol. insertum, & Athanasianum o), a multis retro seculis Ecclesiæ tradita; sed & variæ confessiones fidei particulares, quas, in suæ gentis gratiam adornarunt viri, qui Christianæ religionis in Armenis propagatæ, *στυλοὶ καὶ ἐδραιώματα* fuerunt. Eminent inter eas, quæ prisco prodierunt ævo, Gregorii Nariakensis episcopi, circa annum Christi CMLI. Niersesis Clajensis, patriarchæ Armenorum catholici, anno salutis circiter MCLXX. Niersesis Lampronensis Archiepiscopi, circa annum MCLXXVII. & iterum Niersesis Clajensis, carmine rhythmico 1365 composita. Quot vero sint recentio-

o) Schröd. in not. ad. confess. fid. Armenor. p. 254.

recentiores, non constat plane; illarum unam tamen, & quidem illam potissimum, quam ex Armenica lingua in Latinam transtulit Joh. Schröderus, & in Thesauro lingvæ Armenicæ exhibuit p. 251. heic legendam sistimus:

Confitemur & credimus omnimode perfecto corde Patrem illum DEum, non factum, non genitum, & initio carentem. Etjam genitorem filii, & spiratorem Spiritus Sancti.

Credimus verbum illud DEum, non factum, genitum, & initium habentem a Patre ante secula; qui non posterior est, neque minor, sed sicuti Pater ille est Pater, ita & filius ille est filius.

Credimus Sanctum illum Spiritum, non factum, intemporalem, non genitum, sed procedentem a Patre, coëssentialem Patri, & conglorium filio.

Credimus Trinitatem illam sanctam, unam naturam, unam DEitatem. Non tres sunt Dii, sed unus DEus, una voluntas, unum regnum, unus principatus.

cipatus. Creator visibilium & invisibilium. Credimus in Ecclesiam sanctam, remissionem peccatorum, communionem sanctorum.

Credimus unum illum ex tribus personis, Verbum illud DEum, genitum a Patre ante secula, in tempore descendisse in Deiparam virginem illam Mariam, accepisse de sanguine illius, & univisse cum illa sua Deitate. Novem menses retentum fuisse in utero immaculatæ illius virginis, & factum esse DEum illum perfectum hominem perfectum, spiritu, & mente, & corpore: una persona, unus adfectus, & unitus una natura. DEus ille homo factus est sine mutatione, sine alteratione. Sine semine fuit conceptio, & sine corruptione generatio. Sicuti non est initium DEitatis ejus, ita neque finis humanitatis ejus. Quoniam IESus Christus heri & hodie, idem & in secula.

Credimus Dominum IESum Christum, postquam ambulasset supra terram triginta annos, venisse ad baptismum.
Patrem

Patrem testatum fuisse: hic est filius meus dilectus. Et Spiritum Sanctum in forma columbæ descendisse. Tentatum a Satana, & vicisse eum. Prædicasse hominibus salutem. Laborasse corpore, delassatum fuisse, esuriisse ac sitiisse, post hæc venisse voluntarie ad passionem, crucifixum & mortuum fuisse corpore, sed vivum DEitate sua. Corpus ejus positum fuisse in sepulchro unitum cum DEitate illa; & spiritu suo descendisse ad inferos indivisa DEitate illa, prædicasse spiritibus, destruxisse inferos, & liberasse spiritus illos. Post triduum resuscitatum fuisse e mortuis, & apparuisse discipulis suis.

Credimus Dominum nostrum Jesum Christum, eodem corpore sublatum esse in cælos, & sedere ad dextram Patris. Etiam venturum esse eodem illo corpore & gloria Patris, ad judicandum vivos ac mortuos. Qui etiam est resurrectio omnium hominum.

Credimus etiam retributionem operum: justis illis erit vita æterna, sed peccatoribus cruciatus æterni.

§. IV.

Hæc est confessio illa fidei, quam utpote ex ore antistitum suorum præstantissimorum sanctorumque profluentem, animis liberorum, discipulorumque, ab infantia usque solícite admodum inculcant Armeni: quæ, quid in reliquis orthodoxiæ contrarii habeat, aliis dijudicandum relinquimus; hoc duntaxat respexisse nostrum erit, quæ proprie sit mens eorum, tum circa verba illa: *unitus una natura*, quæ in priscis confessionibus comparent; tum circa hæc ipsa in recentioribus: *divinitas cum humana natura sine omni macula & iniquatione commixta est* p). Quod ad priora, summa fuere illa, omnium controversiarum Græcos inter & Armenos, a multis seculis agitatarum. Occasionem vero phrasi dedit hæresis Nestoriana, cui, ut fortius resisteret Cyrillus Alexan-

p) Ricaut. Hist. de l'état. pres. de l'église Armen. p. 406.

alexandrinus, *μίαν* dixit τὸ λόγος σε-
σαρκωμένον φύσιν q). Unde Armeni,
de orthodoxia hujus Patris nulli du-
bitantes, *unam dixerunt naturam vera-*
bi incarnati. Euthyche vero etiam
Deitatem & humanitatem Christi
μίαν φύσιν statuente, ista quoque ver-
ba: *una natura*, adeo dubiæ & su-
spectæ significationis esse cœpere,
ut Armeni, Charybdin Nestorianæ
hæreseos vitando, in oppositam ei
scyllam Euthychianæ incidisse com-
muniter crederentur; quam tamen,
zizaniæ instar, semper ipsos respu-
isse, & constanter aspernatos fuisse
monet Schrœderus. Et in testimoni-
um hujus rei affert apologias quas-
dam Armenor. contra imputatam il-
lis hanc hæresin zelo ferventissimas:
Expresse Nierles Lampronensis r).
Non dicimus de verbo incarnato unam
naturam

q) in Actis Ephesinis p. 243. & Epist.
ad Eulogium ibid p. 246 & c. cit. Schröd.
p. 286. r) Orat. habuit in concilio Tar-
sens.

naturam, proprietatem Essentiarum confundendo, quemadmodum & illi hoc putant, sed juxta ineffabilem unionem duarum illarum in unam personalitatem & DEitatem. paulo post: Dicimus unam naturam in Christo, non confusione juxta Euthychem, sed juxta Cyrillum Alexand. contra Nestorium, quod una sit natura verbi incarnati, prout & Patres dixerunt. Plura Patrum Armenorum testimonia, videantur apud Schröd. t). quibus ex recentioribus jungantur scriptores Clarissimi, Dn. Gerlachius u). & Ricaut. w), qui Patriarchas, Episcopos, & monachos eorum convenerunt, & ab ipsis audita referunt. Narrat enim Gerlachius, Patriarcham quendam eorum, non solum vere orthodoxam sibi fassum fuisse sententiam de S: S: Trinitate; sed & de Christo

t) in Not. ad Confess. Fid. Arm. ap. 275. ad p. 288 u) apud Hotting in ἀρχαιολογία orient. p. 66. & seq. w) en Histoire a c. pag. 402. & 403.

sto homine expresse & nominatim respondisse, esse illum unigenitum & æternum filium Dei, & in tempore ex Maria hominem factum, eundemq; non tantum secundum Divinam naturam, sed etiam humanam, toti Ecclesiæ suæ, in orbe terrarum dispersæ, singulisq; ejus membris præsentem. Idem prorsus de illis sentiunt Edoard. Brerewodus, x). Bryan Walton y), & alii. Unde per phrasin allegatam, non nisi unionem naturarum indivisibilem, eos intelligere, volunt doctorum non pauci. Nam præterquam quod in sequentibus, voces: *mixtura* & *unio*, illis ceu synonyma habeantur, observant insuper lingvæ illorum periti, z). vocabula illa, nativa ipsis lingua, *conjugere*, *unire*, *conjunctionem*, *immo arctissimum conjunctionis vinculum* designare, quam significationem, ceu menti ipsorum accommodatissimam, hic maxi-

x) in *Scrut. relig. cap. 15. p. 117. y)*
Dissert. de lingu. orient. z) Schröd. p. 287.

maxime attrēdendam suadenti idem.
 Quin & hoc observandum, ante
 mota cum Euthyche & Nestorio
 certamina, quādam ipsis etiam
 orthodoxis patribus usitatas fuisse
 in hoc argumento locutiones, v.
 g. *commixtionis*, *permixtionis* &c.
 quibus tamen non realem ipsarum
 naturarum & substantiarum confu-
 sionem Euthychianam, sed summam
 unionem & arctissimam duarum
 naturarum conjunctionem hyposta-
 ticam significare voluerunt.

§. V.

His ita excussis, ad Patriarchas
 Ecclesiæ hujus nos convertimus, qui
 quot sint, non inter omnes conve-
 nire deprehendimus; duos quibus-
 dam *) aliis plures statuentibus. Sed
 tota illa lis, partim tempori, partim
 etiam judicio eorum debetur, qui
 titulares illos Patriarchas, utpote Hi-
 erosolymis, Constantinopoli, Smyr-
 næ,

*) *Brerewod. l. c. pag. 114. Gotthofred.
 in Arch. Cosm. lib. 2. pag. 27.*

næ, & Angoræ, a Turcis proprii
commodi & lucri gratia, ea digni-
tate ornatos, in numerum ve-
rorum Patriarcharum receperunt;
qui tamen non sunt nisi deputati
Patriarcharum, per certas regiones
dispositi, ut suæ religionis confor-
tes, commerciorum gratia adve-
nientes vel abeuntes, publicis sacris
adjuvent, excipiantque. Dicuntur
Turcis *Martabet*, nobis vero Su-
perintendentes, sive Ecclesiæ In-
spectores. Quatuor autem sunt,
quos hodie veros suæ ecclesiæ Pa-
triarchas salutant Armeni a), quo-
rum primus & primarius olim *Se-
bastiæ* habitavit, nunc in celebri Mo-
nasterio *Etchmeazin* b), prope civita-
tem Erivan residet, quod alias, ob
singularem Sultani indulgentiam,
campanarum usum his permittentis,
Turcis plerumque dicitur *Changlee
Chilse*, h. e. templum campanarum.

B

Secun-

a) *Ricaut cap. 2. p. 385.* b) *id. l. 6.*
c) *Miræus, Notit. Episc. orbis p. 36.*

Secundus olim *Melitena*, quæ provinciae illius metropolis est, nunc *Sis*, non procul a Tarso Ciliciæ, sedem habet. Tertius *Canshabara*, & quartum *Achtamara*, in confiniis Iberiæ sedet. Hi omnes ecclesiis licet, Provinciisque suæ fidei commissis, æquali jure præsent; tres tamen posteriores Patriarcham Etchmeazinæ caput agnoscunt, eumque de rebus arduis & spinosis consulunt.

Quod ad salaria eorū & anniversarios redditus adinet, solebant olim singulos *Mædinos*, (monetæ genus est) a singulis Armenorum domibus exigere; verum Turca hoc jus ipsis ademit, ut hodie, ex prædiis aliquot, donis fidelium voluntariis, eleemosynisque, quovis die Dominico, publica urna in templo colligendis, vivere cogantur. Ut habeant autem, unde necessitatibus suis, quodammodo medeantur, administrationibus rituum ecclesiasticorum, utpote matrimonii, baptismi,

fmi, sepulturæ &c. confessione pœnitentia, & sacramento altaris exceptis, certa imposuerunt pretia, quibus non solutis, vix illos peragunt. Quamvis ne sic quidem sociam paupertatem profligent, quin egestate, æque ac ignorantia, continuo luctentur.

§. VI.

Quod ad sacramenta Armenorum, septem ne cum Romanis, an duo nobiscum agnoscant? non facile dixerimus. Legitur quidem apud Schröderum c), sacerdotem quendam eorum hæc Europæo falsum fuisse: *Non sola nostra Haicana natio, sed quotquot Christiani sunt in omnibus Asiæ partibus, credunt & habent septem Mysteria (sacramenta) ecclesiæ: baptismum, chrisma, Eucharistiam, pœnitentiam, matrimonium, ordinem sacerdotii, & extremam unctionem.* Silent tamen hac de re, quotquot mihi contigit perlustrare,

B 2

cæ-

c) pag. 327.

cæteri scriptores, quod fecisse eos mirum videri posset, si tam tædo errori patrocinaurentur Armeni. Reliquis igitur missis, ea tantum, quæ juxta eos, ad Bap̃tismum & s. Synaxin pertinent, paucis observasse contenti erimus. Quantum ad prius, infantem primo in ulnas susceptorum tradunt, qui templum petens, ejus nomine confessionem fidei, & abdicationem Satanæ edit. Deinde per caput & pedes illum amplectitur ex ordine cleri quidam, ter aquis immergit, institutionis verba dicendo. Triplicem illam submersionem ad essentialia baptis̃mi omnino pertinere credunt, cui rite peractæ accedit chris̃ma, quo, ad formam crucis, facie, oculis, auribus, mento, stomacho, manibus, pedibusque inunctis, communionem tandem infanti impertiuntur, radendo labia ejus pane benedicto, quem ipsis *Maz* dici accepimus. Conficitur vero oleum sancto

sancto huic chrismati destinatum, ex variorum generum aromatibus, floribusque, quorum præcipuus ille est, qui ipsorum lingua *Balassan Jague*, Gallis *flos Paradisi*, dicitur: & si forte a Patriarcha præparato chrismate destituantur, baptizare nequeunt *d*). Rebaptizant etjam ab ecclesia Latina ad eos transeuntes, uti testatur Brerewodus *e*).

Eucharistiam, non nisi Dominicis, Festisq; diebus, modo huic nationi peculiari, celebrant. Panem enim vino intinctum, sive corpus sanguine madefactum communicantibus exhibent. Nec pane fermentato, nec vino aqua mixto utuntur. Verum & substantiale corpus & sanguinem Christi adesse credunt, sed transubstantiationẽ admittere videntur *f*). Non omnes tamen

B 3

dogma-

d) Tavernier voyages en Perse lib. 4. cap. 11. pag 501. *e*) in Scrut. relig. pag. 118. *f*) Hotting. in ἀρχαιολ. Orient. pag. 68.

dogmati huic obnoxios esse, monet Ricautus g). Infantibus etiam duorum vel trium mensium, Eucharistiam exhibent. Reliquas ceremonias in S. Coena Armenis usitatas vide sis apud Tavernierium h).

§. VII.

Festa Armenis quam plurima sunt. Clero praesertim per annum vix pauci supersunt dies, quos non festivitibus vel jejuniis dicatos habeant. Ceteris vero omissis, eos tantum, qui concursu multitudinis cujuscunque generis hominum celebrantur, memorasse sufficiat. Sunt hi, *Pascha* & *Pentecoste*, quos eodem quo nos tempore observant. Festum nativitatis Christi, die XXV. Decemb. non celebrant, sed per eum jejuni manent, & tam natalem quam *Baptismum* Salvatoris, die VI. Januarii omni cultu solennitateque colunt i). *Surp Savorich* sive festum

g) cap. 8. pag. 427. & 428. h) l.c. cap. 9 & 11. i) *Vitriac. Hist. Orient.* c. 79. *Galanus* cap. 10.

stum S. Gregorii; quem quanta animorum veneratione prosequantur, hisce prodit Ricautus *k*): *Savorich est l'admiration des Armeniens: ils le révèrent si fort, qu'ils comptent leurs années du temps de sa predication en Arménie, qui est à peupres le temps de leur conversion au Christianisme.* Festum ipsi dicatum celebrant Mense Majio vel Junio. *Vertevar*, seu transfigurationis Christi, in Junio vel Julio. *Asfasasin*, sive assumptionis Dominæ, in Augusto. *Surp Chathc*, sive crucis in Septembri. *Surp Chevorich*, seu s. Demetrii, in Octob. *Surp Nicolo*, in Novemb. *Surp Acop* in Decemb. & *Surp Serchis*, sive S. Georgii, in Januario vel Febr. Quod enim singulis festis non certum mensem, multo minus diem assignare possimus, in causa est varius lunæ cursus, ad quem variat etjam celebratio Festorum.

B 4

§. VIII.

k) pag. 397.

§. VIII.

Quam duro, sub alienigenarum imperio, ecclesia Armenorum prematur jugo, hinc judicari potest, quod ex monasteriis plusquam ducentis, hodie minus quinquaginta vel sexaginta, per Armeniam, Persidem, Turciamque residua habeant. Monasteriorum hæc celebriora sunt: *Etchmeazin*, juxta Erivan, *Virap*, in provincia *Ardasbat*, ubi carceri inclusus fuerat s. Savorich. *Surp Charabet*, seu S. Joh. Baptistæ. *Varatch*, sive s. crucis, juxta *Van*. *Asfasasin*, seu S. Virginis, non procul a *Diarbekir*, & *Surp Bogas*, sive S. Pauli, juxta Angoram. Ad priora duo, & *Etchmeazin* præcipue, quod sanctitate ipsis Hierosolymis præstare sibi persvadent, quotannis peregrinationes suas instituunt, hoc consilio, ut varia naturæ & animi bona; utpote sapientiam Salomonis; vocem canendi Seraphinorum; castitatem, qualis Pene-
lopes;

lopes; agilitatem athletarum; ad saltandum membrorum commoditatem; item uxorem formosam; amicos sinceros, aliaque ejus generis plura, a DEo certissime obtineant 1). Sciendum autem, non posse ab alio peregrinationem hanc suscipi, nisi qui in antecessum per spatium septem annorum, XL. dierum jejunio, quotannis sese præpararit & mundarit. Hinc si forte quemquam supra memoratis dotibus minus ornatum inde redire, contingat, illud non loco, sed potius ipsis supplicantibus, ad peregrinationem vix satis præparatis, imputatum volunt. Ordines religiosorum in monasteriis eorum tres sunt. *Surp Savorich*, sive S. Gregorii; *Surp Parshach*, seu S. Basilii, & *Surp Dominicos*, sive Dominici. Hi, ut pietatis exercitio ardentius incumbant, media nocte surgunt,

B 5

& Psal-

1) *Ricaut. en Histoire a. c. p. 398.* ②
399.

& Psalterium, in VIII. sectiones divisum, semel *ⲡⲥⲁⲗⲏⲧⲉⲣⲓⲱⲙ* perlegunt. De reliquis eorum inter orandum, ceremoniis, sic habet *Ricaut m)*: *Ils adorent à la maniere des peuples du Levant, en se prosternant, & en baisant trois fois la terre: ce qui se pratique aussi par les Turcs dans leurs dévotions. Lors qu'ils entrent dans l'Eglise, ils se decouvrent la teste, & font trois fois le signe de la croix. Après quoy ils se couvrent, & l'assient à la Turque, sur des tapis, les jambes en travers. Celebrant autem publica sua sacra ante solis ortum, candelis, lampadibusque, coram imaginibus sanctorum, accensis. Est quippe hic communis Armenorum error, qui ceu *ⲁⲓⲉⲱⲟⲩⲛ* 7i illis semper adhæsit, ut sanctos non solum, ceu Prophetas, Apostolos, S. Sylvestrum, S. Savorich, aliosque adorent, sed & imaginibus eorum singularem honorem exhibeant; quod quomodo fiat,*

m) cap. 3. pag. 401.

fiat, his prodit dictus nuper sacerdos eorum n): Nos omnibus imaginibus sanctorum duplicem honorem exhibemus, unum exteriorem, alterum interiorem: quando Christi, vel aliorum sanctorum imaginem intuemur, statim extrinsecus aliquod honoris signum ostendimus: postea etiam mente ad illum, quem imago refert, elevamur, Deum laudantes. Victimæ autem bouum oviumque, quas sanctis etiam mactasse, earumque sanguine portarum suarum limina, more Judæorum, illevisse eos referunt veterum scriptores quidam, silentio prorsus, quotquot mihi videre contigit, præteriere recentiores; quod fecisse eos miraremur, si tam abominandis superstitionibus addictos novissent Armenos.

§. IX.

Jejunia Armenorum omnibus ferme populis rigidissima audiunt: quotuplicia vero sint, vix probe animad-

n) apud Schröd. pag. 336.

animadvertit D. Harant o), unicum duntaxat, ad morem nostrarum ecclesiarum illos observare asserens. Triplicis jejunii meminit quidam apud Schröderum Armenus, unus proprie *Pah* dicti, i. e. observatio; alterius *Dzuëm*, h. e. jejunium, & tertii *Navakatikh*, i. e. dedicatio p). Sed adhuc plura recenset Ricautus q), quorum primum est jejunium illud magnum, cui XL. illos dies destinant, qui Pascha præcedunt; quibus durantibus, non solum ab esu carniū, sed & piscium, ovorum, lacticiniorum, ut vulgo dicuntur, vini & olei olivæ abstinent, & modico tantum oleo sesamino, ipsis *Sousam* dicto, pulte, radicibus, herbis, fructibusque vescuntur r). Diebus Veneris, qui diei Paschæ & Ascensionis interjiciuntur, carnes comedunt, quod alias

o) *Reisbeschreib. pag. 457. p)*
p. 335. q) cap. 5. p. 408. seq. r) Ric.
p. 409. Boter. Relat. l. 2. p. 3.

alias per totum annum ipsis interd-
dictum est s). Reliqua quod atti-
net, multiplicia ea quidem, sed tem-
pora, quibus observentur, cognitu
adeo difficilia, ut vix a quoquam,
nisi clero eorum, rite dignosci que-
ant. Unum habent, quod per IX.
dies sese extendit, & finitur circa
XIV. Augusti; quod excipit S. San-
cto dicatum; cui etjam XV. abhinc
diebus, & ab hoc rursus XV. die-
bus aliis, novum celebrant. In-
terjecto deinde intervallo IV. heb-
domadam, VIII. dies jejunant. Post
VII. hinc hebdom. novum rursus,
& elapsis XV. diebus, aliud ordi-
untur; interpositoque trium heb-
domadam interstitio aliud obser-
vant. Festum Epiphan. VII. reli-
qua vero, Pascha excepto, V. die-
rum jejunia præcedunt. Quanta
autem sit eorum inter jejunandum
abstinentia, vix facile dici potest;
sunt enim multi, qui per triduum
vel

s) Vitriac. Hist. Orient. c. 79.

vel quatrimum jejuni permaneant, non quod omnino frustulum panis, vel guttulam aquæ sibi assumant. Rîsum vero meretur, quod Armenum quendam, *Teron* nomine, eo superstitionis processisse referat Tavernier *t*), ut etjam equum suum, circa festum Gregorio sacrum, per septimanam, jejunio maceraverit, nec nisi parum pabuli permiserit.

§. X.

Quantum ad matrimonia, mos est Armenis, ut filios filiasque, ipsis plerumque inscientibus, despondeant, votis non ab arbitrio contrahentium, sed parentum, consanguineorumq; pendentibus. Unde est, quod infantes sæpius, vix duos vel tres annos natos matrimonio illigent, illudque, cum ad maturam ætatem pervenerint, ratum habere jubeant. Quin &, teste Tavernier *u*), evenit interdum, ut intimæ

t) cap. 10. pag. 499. *u*) cap. 12. pag. 504. & 505.

intimæ familiaritatis feminae, fœtus, utero adhuc inclusos, mutuo despondeant, & si post partum sexus ita tulerit, de connubio eorum conveniant. Laicos, secundis nuptiis non prohibent; tertias vero si cui contrahere volupe fuerit, adulterii criminis instar habetur. Viduæ non nisi viduo nubere, nec juveni, nisi virginem, uxorem ducere, integrum est. Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Doctores & Monachi, a cælibatu non discedunt; *seculares* vero, qui dicuntur *sacerdotes*, in mandatis habent, ut conjugium ineant. Quod si vero primam uxorem eorum mori contigerit, & aliam duxerint, officio deponuntur *w*). Si quem delectent nuptiales ceremoniæ Armenorum, consulat D. Tavernier, & Olearium Itin. Pers. qui eas pluribus persequuntur.

§. XI.

w Burchard. descript. ter. sanct. Ric.

p. 433.

§. XI.

Proximum jam est, ut, quid de mortuis, & statu animarum post mortem, sentiant nostri, paucis exponamus. Sunt qui arbitrantur, duo tantum animarum e corpore migrantium receptacula, agnosce-
re Armenos, ita ut statim post dissolutionem, plenissima gaudia piis, æque ac exquisitissimos cruciatus impiis destinant. Fatentur tamen ipsi, immo evincunt alii, tria illis statui loca: *cælum*, seu paradisus cœlestis; *infernus*, & *mansiones* seu *stationes iustorum*, quæ ipsis *Gayank* audiunt. Hinc neminem sanctorum, nedum Prophetas, Evangelistas, & Apostolos, præter Eliam & S. Virginem, cælum beatorum ingressos, verum animas eorum in hæc *ψυχοδοχεῖα* receptas credunt, ubi ad extremum diem retentæ, nec gaudii quidquam, nec doloris sentiant. Unde sic precatur Nierfes Patriarcha: *Lux vera, Christe, dignam*
redde

redde animam meam, quæ in lætitia videat lucem gloriæ tuæ in vocatione diei illius: & acquiescat in spe bonorum, in mansionibus justorum, usque ad diem magni adventus tui x). Purgatorium autem, ceu figmentum ineptissimum rident, abominanturque y). Ritus funebres, quos iusta defunctis persolvendo, multis cerimoniis adornant, brevitati quam maxime studens, venia tua B. L. sicco pede prætereo. Hoc duntaxat observasse sufficiat, quod certo die anni, monumenta defunctorum adire, & lugubres vociferationes, barbarosque ululatus edere, moris sit ipsorum, ut hoc modo, quantum suprema eorum defleant, testentur. Sed non diu in his luctibus hærent, verum mox in lætitiâ effusi, allatos secum cibos comedendo, viniq; plurimum bibendo, reliquum noctis consumunt.

C

§. XII.

x) *Schröd. p. 296. y) Hotting. p. 68. Brerewod. cap. 15. pag. 117.*

§. XII.

His utcunque perlustratis, coronidis loco, an Romano Pontifici adhæreant, eumque ceu caput œcumenicum agnoscant Armeni, expendendum. Non pauci sunt scriptores qui affirmativam, nec defunt qui negativam, eamque veram, sententiam teneant. Fate-mur quidem, superioribus seculis multum laborasse Pontifices Romanos, ut Armenos, ecclesiæ unirent Romanæ *), & irrepsisse tandem inter Armenos numerum haut exiguum emissariorum, qui ad attrahendam ecclesiam eorum ultimos suos conatus adhibendo, subdoleq̃ agendo, tantum profecerint, ut decem monasteria, ordinis Dominicani, inter eos instruxerint, nec non Armenorum quosdam suis dogmatibus circumvenerint. Nec diffi-

*) vid. *Clement. Galani Hist. Armen. Maimbourg Histoire du schisme des Grec. l. I. p. 304.*

diffitendum, circumterri confessiones, aliaque scripta, quæ unionem Romanos inter & Armenos approbent. Sed sunt confessiones illæ castratæ, & scripta ejusmodi vel fraudibus a quoquam Armenorum extorta, vel ab ipsis Romanensibus illorum nomine consignata, quibus ipsi constanter reclamant. Hinc refert Celeb. Ricaut *a)*. Legatum Gallorum Regis, M. de Noël, Anno MDCLXXIV. Armenorum nomine confessionem fidei procurasse, qua illos, confusionis evitandæ causâ, Papæ obedientiam deferre, eumque universale Ecclesiæ caput agnoscere affirmat. Hæc cum vulgata esset, fama de unione harum Ecclesiarum longe lateque sparsa, ita tandem convault, ut illam, ceu veram adoptare, multi non dubitarint. Fidem rumori fecit Episcopus quidam Armenorum, qui donis, magnisque

C 2

polli-

a) pag. 440. seq. it. pag. 423.

pollicitationibus corruptus, eodem forte tempore suam religionem Romanensi permutarat. Unde accidit etiam, ut Anno MDCLXXVIII. per sex integros menses, de adventu primarii Armenorum Patriarchæ, & XXXVI. Episcoporum, ipsum comitantium, qui Papæ, se suosque populares submitterent, magnopere tripudiarent Romani. Sed ante victoriam cecinere triumphum; adventum enim legationis Armenorum frustra expectavit Roma, cuius indulgentias & imposturas, veneni instar, damnant & detestantur Armeni. Hinc Papæ nihil pendunt, verum ad minas ejus interriti, suæ religioni adeo constanter inhærent, ut abdicationi ejus, persecutiones, immo martyria præferant exquisitissima b). Neque tamen destiterunt Romanenses ulterius hanc tentare unionem. Circa
annum

b) *Tavernier Voyages en Perse, lib. 4. cap. 14. a pag. 511. ad 517.*

annum enim 1699 monachum,
 quendam Archiepiscopi Ancyrani
 titulo ornatum, ad Armenos Tzul-
 fenses papa ablegavit Romanus. Qui
 quid effecerit, relatio Parisiis edi-
 ta exponit. Recte vero Spanhemi-
 us c): *Sublestæ fidei sunt pleraque quæ
 de Armenis Roma, aut a Romanis emis-
 sariis tradita, tanquam in Latine ec-
 clesiæ communionem receptis. Nempe,
 de Armenis, in communi referunt,
 quæ verà de nonnullis in particulari,
 qui Romam private utilitatis causa
 confugerunt, unionis quæsitæ fa-
 miliari obtentu.*

c) Spanhem. Elench. Controvers. cum
 Græc. &c.

L. S. N.

SIR,

DO not think, Sir, I was able, in regard of our friendship, to dissemble my joy and great satisfaction, as soon as I heard that your learned work was to be printed. In deed I was so much transported with joy, that I could not forbear to express it unto you. You have Surely choosed the most honest manner of living, with which if I compare all things under the heaven, they are nothing but vanities. I therefore rejoyce with you because of your wit and Knowledge, wisdom and learning, and wish that you with gladness may receive the rewards of your labours. I am

SIR

*Your humble servant
and true friend*

NICOLAUS A. GRIZELIUS.

JUVENI

Moribus & eruditione ornatissimo
Dn. LAURENT. STIERNER,

De

Hodierno statu Ecclesiæ

Armenorum,

Egregie differenti.

Quid tibi cum fluviis frater? Tritonis a-
byssō

Divorum multos immaduiffe sat est.

Squallida tecta petis, dominatur in aquore
terror,

Phæbus & ipse pigras nescit adire domos.

Tristia squaëferæ volvunt heic lumina phocæ,

Personat & turpis voce ululante canis.

Cetera quid referā? nil hic nisi mortis imago;

Cur juvat, o frater, tanta pericla sequi?

Fallor! at hi fidas lusus funduntur in aures,

Te rapit ad rivos Cynthius Aonios.

Alilis, est aliquid, quā fecerat ungula, κρήνην

Quadrupedis plena sic tetigisse manu.

Est aliquid, dulces habitare Aganippidos ūdas,

Castalioque sibi condere melle favos.

Is labor est, frater, primis tibi cultus ab annis,

Literulis teneras tinxit Apollo cunas.

Non opus est verbis, loquitur rex ipsa, loquūtur

Turca pharetratus quos tenet, Armenii.

Forse

*Forte sub atroci latuissent nocte sepulchri
Hi, nisi tu radios feceris ire novos.
Gratulor hinc valde, celebres tibi gratulor
ausus,
Montibus Aoniis pæan ad astra sonet.
Euge bonis avibus! ducant modo læta sorores
Stamina, sic lauro mox decoratus eris.*

Festinanter applausit

Gåddeby den 22. Apr.
1726.

JOANNES MICRELIUS,
Nericius.

VIRO JUVENI
Moribus & literis præstantissimo
Dn. LAURENT. STIERNER,
De Statu hodierno Eccle-
siæ Armenorum
Disputaturo.

*Q*uis status Armeniis? quæ dogmata
vera fovebant,
Solerti calamo pandis, amice, tuo.
Palladis & tandem, post tot mala fortis
iniquæ
Limina celsa petis, non titubante gradu.
Alite perge bono, quo te Tua vota vocabunt,
Sertaque Pieridum docta Minerva dabit.

Ex animo gratulatur
JOHANNES PALMBERG.

A

MONSIEUR,

LAUR. STIERNER,

Auteur de cette savante dissertation.

Quand d'un côté je pense, qu'il n'y a presque rien dans tout l'univers, que la nature même nous impose autant d'aimer & d'honorer, que les fideles precepteurs, & de l'autre je considere les heureux progrès, que j'ai faits aux belles lettres par votre diligence & votre industrie, je ne puis pas me dispenser en cette occasion favorable, lorsque vous allez donner par une savante Dissertation une preuve de votre erudition, de vous temoigner ma grande joie & ma tres sincere affection. J'avoue bien, que la rudesse de mon stile m'empêche absolument de relever tant votre fidelité envers

té envers moi, que votre diligence
Et votre assiduité infatigable dans
les études; mais sachant que la ver-
tu, Et un esprit vif Et penetrant
a toujours ses propres louanges, je
les laise, au fond de mon cœur, vous
souhaitant tous les succès Et tous
les veritables contètements qui peu-
vent couronner vos desseins, afin
que vous puissiez remporter une re-
compense digne de vos merites Et
de vos travaux. Au reste, com-
me vous vous êtes appliqué au ser-
vice de l'eglise, je prie Dieu de
vous combler de plus en plus de
ses graces, Et d'augmenter en
vous le Zele de sa verité à sa gloire,
Et a votre propre avantage. Voici
les fideles Et sinceres souhaits de
celui qui demeure avec beaucoup
d'estime Et d'affection

MONSIEUR

Votre tres humble serviteur
JEAN OTTON AVERGHEYN.